

VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
TOIMITTEITA

21

Politiikan ja jännitteiden Viipuri 1880–1939

TOIM.
ANU KOSKIVIRTA JA ALEKSI MAINIO

Kannen kuva: Ote maalauksesta Leo Rajama, Viipurin torilla, 1937-1963.

Ateneumin taidemuseo. Kuva julkaistu perikunnan luvalla.

Kuva: Kansallisgalleria/Kristina Halkola.

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteita 21

Politiikan ja jännitteiden Viipuri 1880–1939

Toimittaneet:

Anu Koskivirta (osan toimittaja)

Aleksi Mainio (osan toimittaja)

Pentti Paavolainen (sarjan päätoimittaja)

Sanna Supponen (sarjan toimitussihteeri ja kuvatoimittaja)

Taitto ja graafinen suunnittelu: Eemeli Nieminen

ISBN: 978-952-69280-2-9 (sid. 1. painos)

ISBN: 978-952-69280-3-6 (PDF 2. painos)

ISSN: 1236-4304 (sarja)

Julkaistu sähköisenä: 2020

Toinen korjattu painos.

Julkaisija: Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura ry, Helsinki

Sisällissodan 1918 punaiset laulut Viipurissa

”Tää on viimeinen taisto!” – Kauas kiiri Internationalen innostuttavat säveleet. Hiljalleen painui surullisen juhmallinen punaisten arkkujen jono kohti veljeshautaa. Kevään aurinko kultasi hyväilevän lämpöisillä säteillään viimeiseksi tervehdykseksi niiden uljaiden taistelijoiden punaiset arkut, jotka ihanan kansalle soittavan kevään puolesta olivat kaikkensa uhranneet, kalleimpansa, oman sydänverensä.

(Työ-lehti 25. maaliskuuta 1918).

Viipuri oli tunnettu kansainvälisenä ja kulttuurisesti rikkaana rannikkokaupunkina. Sijaintinsa vuoksi kaupungissa vierailivat monet kansainväliset ja kotimaiset tähdet. Lisäksi kaupungissa toimi useita orkestereita, torvisoittokuntia ja kuoroja. Kaupungin lukuisat yhdistykset, työväenyhdistykset mukaan lukien, järjestivät ahkerasti iltamia, konsertteja, naamiaisia, tansseja ja muita tapahtumia. Kevääseen 1918 tultaessa myös elokuvat olivat vallanneet kaupungin. Elokuvien musiikista huolehti elävä orkesteri.

Suurlakon (1905) jälkeen tapahtunut poliittisen kentän pirstaloituminen Suomessa välittyi myös aikaisemmin varsin yhtenäisen musiikkikulttuurin eriytymisenä. Tämän jälkeen työväen juhlissa ei enää kuultu *Porilaisten marssia* tai muita perustuslaillisten tunnuslauluja, eikä liioin porvaristo kokenut *Työväen marssia* omakseen. Sisällissodan kynnyksellä musiikkiohjelmisto sai entistä poliittisemmän leiman.

Jo ennen sotaa punaiset omaksuivat käyttöönsä tutut, kapinahenkeä, aatteellisuutta ja voitokkuutta nostattavat laulut, kuten edellä mainitun *Työväen marssin* sekä *Varsovalaisen*, *Internationalen*, *Marseljeesin* ja *Köyhälistön marssin*. Sodan aikana lauluja sepitettiin vähän, mutta punaisten puolella uudempia lauluja edustivat vuosina 1917 ja 1918 laaditut *Laulu lahatarikaartista*, *Punakaartilaisten marssi* (*Suuri Idän kansa*), *Barrikaadimarssi* ja *Köyhälistön kurjuudesta*. Tärkeintä oli sepittää taistelulauluja ja -runoja, joiden tavoitteena oli innostaa kansanjoukkoja ja sotilaita oman asian puolustamiseen. Sisällissodan aikana yleistyivät myös tunnetuista isänmaallisista lauluista tehdyt parodiat, kuten *Maamme*-lauluun sepitetty *Hallituksen voittolaulu* (1910: ”Oi kukkaroa pulleaa! Se huolet poistaa pois”) tai Merikannon *Kymmenen virran maan* melodiaan runoiltu *Pontevat mahat* (1908: ”Maha ponteva Suomenkin herroilla on, se on köyhien tuotteiden tanner”).

Viipurissa kevään 1918 vaikuttavimpia tapahtumia, myös musiikillisesti, olivat Papulassa järjestetyt joukkohautajaiset, joissa taisteluissa kaatuneita punaisia ”vapaussankareita” saatettiin yhteiseen ”veljeshautaan”. Ensimmäiset joukkohautajaiset järjestettiin helmikuussa, jolloin haudattiin yhteensä 28

Kaatuneiden punakaartilaisten hautajaissaattue kulkee Papulanmäelle.

vainajaa. ”Monituhatpäinen” yleisö kokoontui Punaisenlähteentorille, josta lähdettiin kulkueena *Marseljeesin* soidessa kohti kunnallissairaala. Sieltä ”kaatuneet toverit” kannettiin surumarssin soidessa Papulan ”vuorelle”. Tapahtuma aloitettiin ja lopetettiin *Marseljeesilla*, jonka lisäksi hautajaisissa soivat torvisoittokuntien esittämänä ainakin surumarssi *Integer vitae* eli *Ystävän haudalla* (”Vaipuos vaivu synnyinmaasi huomaan”) sekä *Internationale*.

Toisen kerran joukkohautajaiset järjestettiin Papulassa heti Helsingin valtauksen jälkeen 14. huhtikuuta. Väkeä oli ”enempi kuin koskaan ennen”. Tällä kertaa haudattiin yhteensä 47 ”vallankumoussankaria”. Soittokunta soitti tilaisuudessa useaan otteeseen ja Viipurin Työväenyhdistyksen sekakuoro esitti kanttori E. Konttisen johdolla *Barrikaadimarssin*. Soittokunta soitti vielä muun muassa *Työväen marssin*.

Torvisoittokunnat olivat Viipurissa ja koko Suomessa sodan aikana tärkeässä roolissa tunnelman kohottajina – tilaisuuden luonteesta riippuen. Viipurissa keväällä 1918 toimivat todennäköisesti ainakin työväenyhdistyksen soitannollisen osaston orkesteri sekä VPK:n soittokunta. Myös Viipurin työväenyhdistyksen kuoro pysyi aktiivisena harjoitellen ja esiintyen muun muassa Punaisen kaartin Viipurin piirin ambulanssiosaston hyväksi järjestetyssä juhlassa. Jos tammikuun alussa poliittisen tilanteen kiristyminen ei vielä juurikaan välittynyt kaupungin kulttuuritarjonnassa, kevään edetessä huvitapahtumien määrä romahti ja iltamia järjestettiin pääsääntöisesti punakaartin toiminnan ja taistelussa kaatuneiden perheiden hyväksi. Etenkin Pietarin suomalaiset työväenyhdistykset ja -osastot järjestivät niitä ahkerasti.

Taisteluiden kiihtyessä *Työ*-lehdessä julkaistiin useita taistelutahtoa kohottavia runoja, joissa käsiteltiin käynnissä olevia tapahtumia. Kevään edetessä kuolinilmoitukset veivät yhä enemmän palstatilaa, mutta voitokkuus säilyi kirjoittelussa loppuun saakka. *Työ*-lehden viimeinen numero ilmestyi 24.4.1918. Siinä julkaistiin Toivo Raidan ”Suomen Punaiselle Armeijalle” omistama *Vapausmarssi*-niminen runo, jonka päätty toiveikkaasti: ”Eessäpäin on päivän valo, eessäpäin! Siell’ on sankaruuden palo, siksi eteenpäin!”

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Sanomalehdet

Työ 1918

Tutkimuskirjallisuus

Kurkela, Vesa (2009). Sisällissodan laulut. Teoksessa Suomen sisällissodan pikkujättiläinen.

Toim. Pertti Haapala & Tuomas Hoppu. Helsinki: WSOY, 425–440.